

Hallintovaliokunta

Valiokuntakuuleminen tiistaina 16.6.2020 klo 12.30

Hallituksen esitys (HE 69/2020 vp) eduskunnalle laiksi Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä tehdyn sopimuksen oleskeluoikeuksia koskevien eräiden määräysten täytäntöönpanosta

Sisäministeriö kiittää, että hallintovaliokunta on ottanut hallituksen esityksen valmisteluun hyvin nopeasti. Ministeriö toteaa, että erosopimus on unionisopimus ja sellaisenaan suoraan sovellettavaa oikeutta, mutta se sisältää määräyksiä, joista jäsenvaltioiden on päätettävä kansallisesti. Erosopimus määrää valtaosasta sovellettavasta substanssista, joten lausunnon antaminen pelkästään ehdotettavasta laista ei antaisi riittävää kokonaiskuvaa. Sisäministeriön maahanmuutto-osasto lausuu tässä lausunnossaan siten myös, mitä oleskeluoikeudet erosopimuksen määräyksiin esitettävää lakia sovellettaessa tarkoittavat. Ministeriö lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Esityksen tavoite

Esityksen tavoitteena on säätää erosopimuksen toisen osan oleskeluoikeuksia koskevista määräyksistä, jotta erosopimusta voidaan soveltaa Suomessa asuvien Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oleskeluun Suomessa. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.10.2020.

Mitä merkitsee?

Ehdotettavalla lailla käytännössä toteutetaan Yhdistyneen kuningaskunnan EU-ero oleskeluoikeuksien osalta siten, että Suomessa oleskelevien Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä asema vaihdetaan hakumenettelyssä unionin oikeuteen perustuvasta asemasta erosopimuksen mukaiseen asemaan. Erosopimus määrää, että oleskeluoikeus annetaan eliniäksi.

Siirtymäkausi

Erosopimuksessa määrätään vuoden 2020 loppu saakka kestävästä siirtymäkaudesta, jonka aikana unionin vapaan liikkuvuuden säännöksiä sovelletaan edelleen.

15.6.2020

MMO/Jarmo Tiukkanen, 050 396 0152

Näin ollen kaikki ne Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaiset perheenjäsenineen, jotka jo Suomessa oleskelevat ja myös ne, jotka vuoden 2020 loppuun mennessä tulevat, kun tulevat unionin oikeuden nojalla eli ns. vapaan liikkuvuuden nojalla, pääsevät erosopimuksen soveltamisalan piiriin.

Ehdotettavassa laissa olisi varmuuden vuoksi otettu huomioon se mahdollisuus, että siirtymäkautta pidennettäisiin. Ehdotettavan lain 1 §:n 2 momentissa säädettäisiin, että oleskeluoikeuksia olisi haettava viimeistään, kun yhdeksän kuukautta on kulunut siirtymäkauden päättymisestä.

EU-erosta johtuen on huomattava, että siirtymäkauden jälkeen Suomessa oleskelee Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisia kahdenlaisin perustein: 1) joilla on erosopimuksen mukainen oleskeluoikeus, ja 2) jotka tulevat maahan, kuten muutkin kolmannen maan kansalaiset.

Erosopimuksen soveltamisala

Erosopimuksen soveltamisalan piiriin pääsevät ne, jotka ovat oleskelleet Suomessa unionin oikeuden nojalla ennen siirtymäkauden päättymistä ja jatkavat oleskelua Suomessa myös siirtymäkauden päättymisen jälkeen.

Suomessa oleskelee tällä hetkellä noin 5 000 Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaista ja heidän perheenjäsentä. Heidän tulee hakea erosopimuksen mukaista oleskeluoikeutta asetettavassa määräajassa.

Erosopimusta sovelletaan perheisiin, jotka on muodostettu ennen siirtymäkauden päättymistä. Sitä ei sovelleta ns. tuleviin puolisoihin ja tuleviin rekisteröityihin puolisoihin, kun avioliitto solmitaan siirtymäkauden jälkeen. Erosopimusta kuitenkin tietyin edellytyksin sovelletaan lapsiin, jotka syntyvät tai adoptoidaan siirtymäkauden jälkeen (molemmat tai toinen vanhemmista Yhdistyneen kuningaskunnan kansalainen taikka on huoltosuhde).

Erosopimuksessa on myös määräykset, että maahan voi tulla ja hakea oleskeluoikeutta myöhemmin tietyissä tilanteissa. Perhe voi esimerkiksi seurata maahan myöhemmin, kaikkien ei edellytetä olevan maassa siirtymäkauden päättyessä.

Hakumenettelystä

Lailla vahvistettaisiin, että Suomessa oleskeleville henkilöille asetetaan vuoden pituinen hakuaika, jolloin heidän on vaihdettava unionin oikeuteen perustunut oleskeluoikeutensa erosopimuksen mukaiseen oleskeluoikeuteen. Hakuaika olisi 1.10.2020 alkaen ja päättyen 30.9.2021. Erosopimuksen mukaan hakujan tulee olla vähintään kuusi kuukautta ja ajalla 1.1. - 30.6.2021, joten kansallinen valinta olisi tätä pidempi.

15.6.2020

MMO/Jarmo Tiukkanen, 050 396 0152

Kyseessä tulisi olemaan velvoite hakea uutta, erosopimuksen mukaista oleskeluoikeutta. Tämä velvoite ei tosin erosopimuksen mukaan koske niitä, joilla on todistus pysyvästä EU-oleskeluoikeudesta, joka voi olla hyvin vanha ja epäyhtenäinen paperi. Jotta näidenkin henkilöiden oleskeluasema voitaisiin eri viranomaisissa ja Schengen-ulkorajan ylityksissä helposti todentaa, heitäkin tullaan kehottamaan vaihtamaan hakemuksella vanha oleskeluoikeustodistus uuteen, erosopimuksen mukaiseen oleskeluoikeuteen, koska se on erosopimuksen mukaan heille maksutonta.

Erosopimuksen mukaan, jos henkilö ei ole maassa em. hakuajana, hänen tulee siltikin voida hakea oleskeluoikeutta. Tällöin hakuaja on maahan saapumisesta kolme kuukautta.

Suomessa erosopimuksen mukaista oleskeluoikeutta haetaan Maahanmuuttovirastossa. Hakeminen edellyttää käyntiä Maahanmuuttoviraston toimipisteessä, koska oleskelulupakorttia varten otetaan biometriset tiedot. Jos hakija on ulkomailla, hakeminen tapahtuu Suomen edustustossa.

Hakijoita on autettava oleskeluoikeuksien hakemisessa, tämä korostuu etenkin heikossa asemassa olevien osalta. Ministeriöiden ja virastojen on tarkoitus kesän jälkeen keskustella ja sopia toimenpiteistä, miten tavoitettaisiin massa oleskelevat Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaiset ja etenkin heikossa asemassa olevat.

Pysyvä EU-oleskeluoikeus ja todistus siitä hallussa

Erosopimus määrää, että jos on pysyvä oleskeluoikeus ja sen osoituksena hallussa siitä todistus, ei ole velvollisuutta hakea erosopimuksen mukaista oleskeluoikeutta. Jos tällainen henkilö hakisi oleskeluoikeutta, hakeminen olisi maksutonta, ja kyseessä oli enemmänkin muodollisuus. Erosopimuksen mukaan ainoastaan ns. rikostausta tutkittaisiin, mutta ei siis esim. toimeentuloa.

Kuten edellä on todettu, näiden henkilöiden kohdalla hakemisessa olisi se hyöty, että vanhat todistukset (voivat olla A4:ia tai erilaisia kortteja (vielä 31.12.2016 saakka poliisi ja sen laitokset myönsivät näitäkin dokumentteja)) saataisiin vaihtoon.

Oleskelua Suomessa yli 5 vuotta, mutta ei todistusta pysyvästä oleskeluoikeudesta

Lakiehdotuksessa ehdotetaan kansallisesti omaa säännöstä niistä Suomessa asuvista Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisista ja heidän perheenjäsenistään, jotka ovat oleskelleet maassa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta ennen siirtymäkauden päättymistä, mutta joilla ei ole pysyvän oleskeluoikeuden osoittavaa voimassa olevaa todistusta. Hakeminen heidän kohdallaan olisi velvoite. Esitetään siis, että heidänkin kohdallaan tutkittaisiin ainoastaan ns. rikostausta.

Unionin oikeuden mukaan EU-kansalaisilta ei edellytetä pysyvän oleskeluoikeuden todistuksen hakemista viiden vuoden oleskelun jälkeen, eikä sitä edes voida asettaa vaatimukseksi. EU-kansalaisilla vapaan liikkuvuuden oikeudet ovat pysyvän oikeuden mukaiset, kun oleskelua on yli viisi vuotta, vaikka ei hakisi siitä todistusta. Suomessa asuu Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisia, jotka ovat oleskelleet maassa yli viisi vuotta, osa reilustikin kauemmin. Olisi erikoista tutkia tällaisten henkilöiden osalta tässä vaiheessa enää oleskelun peruste ja toimeentulo, minkä vuoksi esitetään, että vain rikostausta tutkittaisiin.

Oleskelua Suomessa alle 5 vuotta

Erosopimuksen mukaan hakumenettelyn tarkoituksena on tarkistaa, että erosopimuksen mukaisen oleskeluoikeuden saamisen edellytykset täyttyvät. Erosopimuksessa määrätään, että oleskeluoikeuksiin sovelletaan pitkälti samoja sääntöjä kuin vapaan liikkuvuuden direktiivissä on. Erosopimuksen säädöstekniikkana on pitkälti se, että sen määräyksissä viitataan hyvin paljon direktiivin säännöksiin.

Näin ollen, kun erosopimuksen mukaista oleskeluoikeutta haetaan, hakemisen yhteydessä tutkitaan samalla tavalla kuin tutkitaan EU-kansalaisten kohdalla vapaan liikkuvuuden osalta oleskelun peruste ja perusteen mukainen selvitys (opiskelu, työ, perhe tms.) sekä se seikka, että toimeentulon tulee olla turvattu. Toimeentulolle ei kuitenkaan saa asettaa mitään euromääräistä vähimmäissummaa, vaan harkinnassa on otettava huomioon kyseessä olevan henkilön henkilökohtainen tilanne.

Yleisesti ottaen toimeentuloedellytys on unionin vapaan liikkuvuuden piirissä helppo täyttää, huomattavasti helpommin kuin se on kolmansien maiden kansalaisen kohdalla oleskelulupaharkinnassa. Tämä myös kuvastaa vapaan liikkuvuuden EU-periaatteen ajatusta.

Oleskeluoikeuksista

Erosopimuksen mukaan pysyvän oleskeluoikeuden saa viiden vuoden oleskelun jälkeen. Erosopimuksen mukaan pysyvän oikeuden menettää vain, jos on pois maasta yhtäjaksoisesti yli viisi vuotta. Tämä erosopimuksen suoja on parempi kuin se on vapaassa liikkuvuudessa EU-kansalaisilla, sillä direktiivin mukaan pysyvän oleskeluoikeuden menettää jo kahden vuoden poissaolon jälkeen.

Jos oleskelua ei vielä ole viittä vuotta täynnä siirtymäkauden loppuun mennessä, oleskeluaikaa on oikeus kerryttää sen jälkeen ja saada pysyvä oleskeluoikeus myöhemmin. Tällaisen ei-pysyvän oleskeluoikeuden voi menettää lyhyemmän poissaolon takia. Sallitut tilapäiset poissaoloajat ovat samat kuin direktiivissä: ”tilapäiset poissaolot, jotka eivät ylitä kuutta kuukautta vuodessa, eivätkä pitemmät poissaolot asevelvollisuuden suorittamista varten eikä yksi enintään kahdentoista peräkkäisen kuukauden poissaolo tärkeästä syystä, kuten raskauden ja synnytyksen,

vakavan sairauden, opiskelun tai ammatillisen koulutuksen tai työtehtäviä varten toisen jäsenvaltion tai kolmannen maan alueelle tapahtuvan siirron vuoksi”

Oleskeluoikeudet annetaan eliniäksi. Jos oleskelua pois maasta on liikaa tai ei muuten täyttäisi edellytyksiä (esim. kovan luokan rikollinen), oikeudet voidaan ottaa pois.

Oleskeluoikeus koskee vain oleskelua Suomessa, eikä sitä voi siirtää toiseen jäsenvaltioon. Liikkuminen Schengen-alueella on kuitenkin mahdollista samoin edellytyksin kuin muidenkin kohdalla eli oleskelu enintään 90 päivää minkä tahansa 180 päivän jakson aikana on sallittua. Jos muuttaa toiseen jäsenvaltioon, siellä pitää hakea oleskelulupaa (tosin tarkistettava ko. jäsenvaltiosta, mitä edellyttävät).

Oleskelulupakortti

Erosopimuksen mukaisten oleskeluoikeuksien osoitukseksi annetaan oleskeluoikeusasiakirja.

Komissio on 21.2.2010 antanut täytäntöönpanopäätöksen oleskeluoikeusasiakirjasta. Sen mukaan erosopimuksen mukaisen oleskeluoikeuden osoitukseksi annetaan oleskelulupakortti, johon tulee hakijan biometriset tiedot.

Kortti olisi voimassa viisi vuotta. Voimassaolon kesto olisi sama kuin muille kolmansien maiden kansalaisille myönnettävissä oleskelulupakorteissa, ja voimassaoloaika vastaisi samaa kuin noudatetaan kansalaisten asiakirjojen eli passin ja henkilökortin osalta.

Kuten unionin oikeuteen perustuvan vapaan liikkuvuuden osalta on tilanne, muta erosopimuksen mukainen oleskeluoikeus säilyy, vaikka oleskelulupakortti menisi vanhaksi.

Oikeus työntekoon ja yritystoiminnan harjoittamiseen

Laissa säädettäisiin, että hakija rinnastetaan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 2 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin henkilöihin. Laissa myös nimenomaisesti säädettäisiin, että hakijalla on oikeus tehdä työtä ja harjoittaa yritystoimintaa.